

چارچوب

سند برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستائی استان زنجان

بخش مرکزی شهرستان خرمدره

مقدمه

«پایداری در فارسی به معنای استواری، مستمر و قابلیت نگهداری است و معادل واژه انگلیسی Sustainability است» (سعیدی، ۱۳۸۱: ۱۸۹). در این باره همچنین عنوان می‌شود که «با بروز ضایعات زیست‌محیطی و کاهش سطح عمومی رفاه مردم بویژه در جوامع شهری طی یکی دو دهه‌ی گذشته، رهیافت توسعه پایدار به عنوان موضوع روز دهه‌ی آخر قرن بیستم از سوی سازمان ملل مطرح شد و به عنوان دستور کار ۲۱ در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای و محلی تعیین گردید. به عبارت دیگر اصل پایداری در طرح‌ها و برنامه‌های توسعه به عنوان هدف کلی مورد تأکید قرار گرفت، هدفی که نهایت ندارد و مستمر است» (موسی‌کاظمی، ۱۳۸۰: ۹۶). بالاخره «این احساس که توسعه نیازمند پایداری است و نباید تنها شامل اقتصاد و فعالیت‌های اجتماعی باشد، بلکه باید جمعیت، استفاده از منابع طبیعی و لحاظ کردن آثار توسعه در محیط زیست را نیز در برگیرد» (الیوت، ۱۳۷۸: ۸) به وجود آمد و تا جایی پیش رفت که اکنون «همانگونه که آقای ولفگانگ زاکس گفته است از این پس توسعه بدون پایداری و پایداری بدون توسعه وجود نخواهد داشت و این بیانگر پیوند نوینی است. که توسعه از طریق این پیوند، شادابی و سرزندگی دوباره یافته است» (بهرامزاده، ۱۳۸۳: ۲). «پایداری می‌تواند به عنوان مفهوم اصلی در جستجوی آشتی جدیدی میان طبیعت و انسان، درک شود، که به معنای تعادل و همبستگی بین اجزای اکوسیستم است» (Catizzone, ۱۹۹۹: ۵۹). یعنی از یکسو «پایداری یک مفهوم کاملاً انسان‌ساز است» و از سوی دیگر یک مفهوم اکولوژیکی از آن برداشت می‌شود که خود «نوعی پارادوکس است. چرا که دو اصل ناسازگار یعنی پایداری زیست محیطی و توسعه اقتصادی را به یکدیگر پیوند می‌دهد» (بدری، ۱۳۸۰: ۲۶). با این نگرش حصول به پایداری می‌تواند از راه‌های مختلف باشد و «اینکه تنها یک مسیر مشخص و خاص برای دستیابی به توسعه پایدار وجود دارد، امری غیرممکن و نادرست است» (بدری، ۱۳۸۰: ۵۵ به نقل از بارو). از این روست که «رویکرد کل‌گرایانه در توسعه پایدار، نگرش یکپارچه به همه عوامل اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را طلب می‌کند» (بدری و افتخاری، ۱۳۸۲: ۳۲).

باید توجه داشت، توسعه با هر پارادایمی که مطرح شود، «همواره یکی از دغدغه‌های اساسی هر جامعه‌ای می‌باشد. در جامعه ما نیز اصل تمرکززدایی و برنامه‌ریزی پایین به بالا، مشارکت و واگذاری امور مردم به خودشان، همواره به عنوان یک رویکرد توسعه روستایی مورد تأیید برنامه‌ریزان و مسئولان نظام جمهوری اسلامی می‌باشد» (لطیفه و آرمون، ۱۳۹۱) که مبتنی بر پارادایم توسعه پایدار است. بعلاوه، «ملاحظات توسعه پایدار از طریق اهداف و خط‌مشی‌های مربوط به مواردی چون تداوم بخشیدن به نظم بهره‌برداری از سرزمین، سعی در توزیع متوازن فعالیت‌ها، حفظ قابلیت‌های تولیدی زمین، پراکنش و ساماندهی به نظام استقرار جمعیت، توجه به بنیان‌های جغرافیایی و ... مورد توجه قرار خواهند گرفت. در این جهت، توسعه پایدار ناحیه‌ای به عنوان جزئی از توسعه پایدار ملی بر پایه استفاده معقول از قابلیت‌های سرزمینی امکان‌پذیر است» (سرور، ۱۳۸۷) و در سطح ناحیه‌ای نیز، توسعه پایدار محلی در سطح خرد مورد توجه است.

علاوه بر سطح ناحیه‌ای توسعه پایدار، بعد از دهه ۱۹۹۰ با توجه نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی و منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت و حاشیه‌نشینی شهری موجب توجه جدی به مقوله توسعه پایدار روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری است (Adekunle, ۲۰۱۱: ۳۱۶). تا آنجا که بسیاری از صاحب‌نظران مانند فریدمن و ویتز

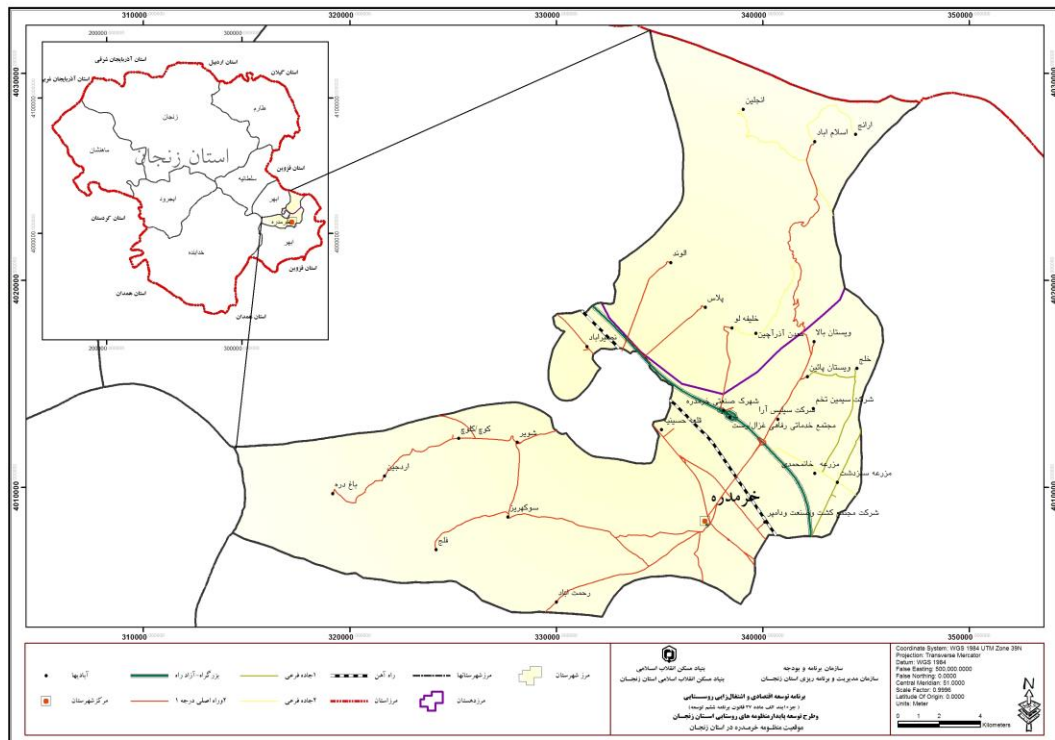
توسعه روستایی را فراتر از توسعه شهری می‌داند و توسعه ملی را در گرو توسعه پایدار روستاها می‌داند. هم‌چنین تولن هم معتقد است که جهان سوم از طریق برنامه‌ریزی و توسعه روستاها است که به توسعه پایدار دست می‌یابد نه از طریق بهره‌گرفتن خیالی منافع توسعه شهرها در روستاها (ازکیا، ۱۳۸۷: ۳۴). بنابراین، توسعه پایدار روستایی، فرایندی است که ارتقاء همه جانبه حیات روستایی را از طریق زمینه‌سازی و ترغیب فعالیت‌های همساز با قابلیت‌ها و تنگناهای محیطی مورد تأکید قرار می‌دهد (Namdar and Sadighi, ۲۰۱۳: ۴۴۸). برای دستیابی به توسعه پایدار، تشریح و ارزیابی وضعیت محیط‌زیست و منابع، قبل از هرگونه برنامه‌ریزی، لازم و ضروری می‌باشد (Brouwer, ۲۰۰۴: ۴۷) به نقل از عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۱). بدین‌سان، توسعه پایدار روستایی فرآیند تغییر پایداری اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیطی است که برای افزایش رفاه بلندمدت جوامع روستایی طراحی می‌شود.

با عنایت به آنچه گذشت، «در رویکرد توسعه پایدار، تمام ابعاد توسعه شهری، روستایی و منطقه‌ای و ملی مدنظر است» (زیاری، ۱۳۷۸). برای این منظور «برنامه‌ریزی آرمانی و هدفمند در مناطق روستایی نیازمند رویکردی است که در آن فرایندهای پایدار با عوامل مکانی - فضایی در یک چارچوب مشخص ترکیب شوند. در این چارچوب، دولت‌ها و سازمان‌ها در مرکزیت قرار دارند. امروزه اکثر برنامه‌های کشورهای در حال توسعه، حول محور توسعه پایدار می‌باشد. بر این اساس برنامه‌ریزان در این جوامع از طریق الگوبرداری شیوه‌های کشورهای توسعه‌یافته می‌کوشند تا از طریق رویکردهای توسعه پایدار (شکل ۱)، حفظ و ارتقای محیط در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی را فراهم نمایند» (Jaarsma et al., ۲۰۰۷)

شکل ۱- رویکردهای توسعه پایدار (Jaarsma et al., ۲۰۰۷)

با عنایت به موارد پیش گفته در ادامه گزارش به بررسی خلاصه‌ای از برنامه توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه روستائی خرمدره در استان زنجان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی و سیاسی و مدیریتی با تأکید بر پروژه‌ها و طرح‌های مطرح شده در جلسات مشارکتی در نواحی روستایی پرداخته شده است. منظومه خرمدره در مسیر راه آهن و اتوبان تهران - تبریز و در ۴۹ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی نصف‌النهار مبدأ و ۳۶ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۱۰ دقیقه شمالی خط استوا قرار گرفته است. این منظومه کوچک‌ترین منظومه روستایی استان زنجان است و جمعیت آن طبق سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۶۷۹۵۱ هزار نفر بوده است (شکل ۲).

نقشه ۱- موقعیت جغرافیایی منظومه خرمدره

الف - تبیین و تحلیل وضعیت موجود

۱- متغیرها و شاخص‌های بیان وضعیت (۱۳۹۷، ۱۳۹۶، ۱۳۹۵)

جدول شماره ۱: متغیرها و شاخص‌های بیان وضعیت موجود						
ابعاد	ردیف	عنوان متغیر/ شاخص	مقدار	واحد	سال	قلمرو متغیر و شاخص بخش/شهرستان
اجتماعی	۱	جمعیت	۶۷,۹۵۱	نفر	۱۳۹۵	
	۲	خانوار	۲۱۲۱۵	خانوار	۱۳۹۵	
	۳	نسبت جنسی	۱۰۳	درصد	۱۳۹۵	
	۴	میانگین سنی	۳۱/۲	درصد	۱۳۹۵	
	۵	نسبت شهرنشینی	۸۱/۴۷	درصد	۱۳۹۵	
	۶	متوسط رشد سالانه جمعیت (۱۳۹۵-۱۳۹۰)	۰/۸۴	درصد	۱۳۹۵	
	۷	بعد خانوار	۳/۲	درصد	۱۳۹۵	
اقتصادی	۸	نرخ باسوادی	۷۵/۲	درصد	۱۳۹۵	
	۹	نرخ اشتغال روستایی	۹۲/۱	درصد	۱۳۹۵	
	۱۰	نرخ بیکاری روستایی	۷/۹	درصد	۱۳۹۵	
	۱۱	میانگین اراضی زراعی هر بهره‌بردار	۱۱/۶۷	هکتار	۱۳۹۷	
	۱۲	میانگین اراضی باغی هر بهره‌بردار	۰/۴۰	هکتار	۱۳۹۷	
	۱۳	تعداد شاغلان در بخش کشاورزی	۱۶۱۲	نفر	۱۳۹۵	
	۱۴	تولید گندم (آبی و دیم)	۲۵۶۱	تن	۱۳۹۷	

۱۵	تولید جو (آبی و دیم)	۱۰۳۵	تن	۱۳۹۷	
۱۶	تولید انگور	۳۷۵۵۷	تن	۱۳۹۷	
۱۷	مساحت کل شهرستان	۳۹۹۱۷,۱۲	هکتار	۱۳۹۷	
۱۸	تاکستان (مثمر و غیر مثمر) مجتمع های درختی	۹۶۶,۳۳	هکتار	۱۳۹۷	
۱۹	سکونتگاه و اراضی ساخته شده	۴۳۷,۹۷	هکتار	۱۳۹۷	
۲۰	مخلوط کاربری مرتع و دیم	۱۲۸۸۶,۱	هکتار	۱۳۹۷	
۲۱	پوشش نسبی نیمه متراکم	۱۵۴۷۴,۷۳	هکتار	۱۳۹۷	
۲۲	اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ	۱۰۱۵۱,۹۷	هکتار	۱۳۹۷	
۲۳	درصد مسکن با اسکلت فلزی، بتنی و سایر	اسکلت فلزی= ۱۶ بتنی= ۴ سایر= ۸۰	درصد	۱۳۹۵	
۲۴	روستاهای بهره‌مند از آب شرب لوله کشی شده	الوند= ۸۰ خرمدره= ۸۲	درصد	۱۳۹۵	کالبدی
۲۵	روستاهای بهره‌مند از گاز طبیعی	الوند= ۶۰ خرمدره= ۱۰۰	درصد	۱۳۹۵	
۲۶	روستاهای بهره‌مند از برق	۱۰۰	درصد	۱۳۹۵	
۲۷	روستاهای بهره‌مند از مطالعات طرح هادی	الوند= ۳۳ خرمدره= ۵۸	درصد	۱۳۹۷	
۲۸	روستاهای دارای خانه بهداشت	الوند= ۶۰ خرمدره= ۷۰	درصد	۱۳۹۷	
۲۹	روستاهای برخوردار از سوپر مارکت (بقالی)	۵۸	درصد	۱۳۹۵	
۳۰	روستاهای برخوردار از خدمات آموزشی	۷۲	درصد	۱۳۹۵	
۳۱	روستاهای برخوردار از فناوری اطلاعات	۷۲	درصد	۱۳۹۵	
۳۲	بیشترین سکونتگاه‌ها در پهنه میزان شیب (۵-۸٪) قرار گرفته‌اند	۴۳	درصد	۱۳۹۵	
۳۳	بیشترین سکونتگاه‌ها در پهنه طبقات ارتفاعی (۱۸۰۰-۲۰۰۰متری) قرار گرفته‌اند	۴۳	درصد	۱۳۹۵	
۳۴	بیشترین سکونتگاه‌ها در این پهنه قرار گرفته‌اند جهت شیب (رو به جنوب)	۲۳	درصد	۱۳۹۵	
۳۵	خاک شناسی	آهکی، کنگلومرا، مارن، -	-	۱۳۹۵	محیطی
۳۶	پهنه بندی زلزله (خطر متوسط)	۱۰۰	درصد	۱۳۹۵	
۳۷	طیف پوشش گیاهی (جنگل تنک)	۷۰	هکتار	۱۳۹۵	
۳۸	متوسط بارش سالانه	۸۲	روز		
۳۹	طبقه بندی اقلیمی دومارتن	نیمه خشک سرد	-	۱۳۹۵	
۴۰	روزهای یخبندان	۶۶	روز	۱۳۹۵	
۴۱	میانگین تبخیر سالانه	۱۲۹	درصد		

۲- مسائل کلیدی بخش (مرتبط با توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و منظومه)

نواحی روستایی در سرتاسر جهان تمایل به ارائه خصوصیات مشابهی را دارند. جمعیت‌ها به طور فزاینده‌ای پراکنده هستند. کشاورزی اغلب وجه غالب و مسلط بوده و در پاره‌ای از مواقع بخش اقتصادی و فرصت‌های لازم برای بسیج منابع با محدودیت روبه‌رو می‌شوند. این خصوصیات بدان معنی است که مردمی که در نواحی روستایی زندگی می‌کنند، با مجموعه‌ای از عواملی که چالش‌های اساسی برای توسعه هستند مواجه می‌باشند. برای حصول به جامعه‌ای منطبق با نیازهای امروزین یک جامعه توسعه یافته، راهی جز استفاده و بکارگیری جدی امکانات و استعدادهای انسانی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وجود ندارد. فرایندهای اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، سیاسی، مدیریتی، فضایی و کالبدی به‌عنوان مهم‌ترین ابعاد مسائل توسعه روستایی در جهت حصول به توسعه از طریق مدیریت و کنترل محیط‌های روستایی هستند. در جدول ذیل مسائل کلیدی و مهم در توسعه پایدار روستایی و توسعه اقتصادی در منظومه خرمدره نشان می‌دهد. این مسایل به بخش‌های اقتصادی، محیطی، سیاسی، اجتماعی، کالبدی و مدیریتی تقسیم شده است و با بهره‌گیری از نظرات مدیران روستایی، مردم محلی، خبرگان روستایی، ریش سفیدان و ... تدوین شده است.

جدول شماره (۲): مسایل کلیدی منظومه از نگاه جامعه محلی

اولویت	مسائل کلیدی	بخش
۱	- کمبود زیرساخت‌های اقتصادی و خدمات وابسته به بخش کشاورزی	اقتصادی
۲	- کمبود اشتغال کافی و وجود بیکاری جوانان روستایی	
۳	- کاهش تولیدات کشاورزی به دلیل کمبود آب و بروز خشکسالی	
۴	- کاهش تعداد دام به جهت افزایش هزینه‌های تأمین علوفه و آب	
۵	- سنتی بودن تولید محصولات کشاورزی و سایر فعالیت‌ها	
۶	- مشکل ذخیره آب (بندهای انحرافی) و مشکلات تولید محصولات کشاورزی	
۷	- مشکل بازاریابی محصولات کشاورزی و نقش پر رنگ دلان و واسطه‌ها	
۸	- کمبود بودجه دهیاری‌ها جهت توسعه روستا و حل مشکلات اقتصادی جامعه محلی	
۹	- پائین بودن سطح تنوع فعالیت‌های اقتصادی در سطح بخش	
۱۰	- مشکلات فروش محصولات کشاورزی و نبود تضمین برای فروش و عدم وجود بازار مناسب	
۱۱	- عدم توجه به بخش خدمات نوین بازرگانی از جمله تجارت الکترونیک	
۱۲	- کمبود منابع مالی در جهت حل مشکلات اقتصادی روستا	
۱۳	- مشکلات دریافت وام و بروکراسی شدید اداری دریافت تسهیلات	
۱	- عدم وجود آب شرب در بیشتر روستاهای منظومه و کیفیت پایین آب در برخی روستاها	محیطی
۲	- عدم تعادل دام و مراتع	
۳	- بروز خشکسالی و کم آبی و عدم استفاده صحیح از آب	
۴	- قرارگیری سازه‌ها در مسیرها در برخی روستاها و نبود سیل بند برای مهار سیل در زمان بحران	
۵	- نبود مکان مناسب برای دفع زباله و رها شدن زباله در اطراف روستاها	
۶	- آلودگی منطقه به دلیل هدایت فاضلاب‌های سطحی شهر و روستا	
۷	- ساخت و ساز در زمین‌های مرغوب کشاورزی پیرامون روستاها	
۸	- رعایت نشدن حقاله در برخی از روستاها	
۹	- محدودیت استفاده از مراتع از طرف منابع طبیعی	
۱	- کیفیت نابرابر سطح زندگی و پایین بودن رضایتمندی	اجتماعی و فرهنگی
۲	- کاهش نیروی کار و جمعیت جوان به دلیل مهاجرت	
۳	- وجود ضعف آشکار در منابع انسانی	
۴	- شکاف کلامی و زبانی بین نسلی و بحران هویت در قسمت‌های اعظم منظومه متأثر از سیاست‌های راسیستی رژیم طاغوت در یکسان‌سازی زبانی	
۵	- ضعف مشارکت و مدیریت روستایی در سطح محلی	
۶	- عدم وجود برنامه جامع برای عمران و توسعه روستایی	
۷	- نبود متولی مسئولیت‌پذیر و مدیریت واحد روستایی	
۸	- فقدان رویکرد توانمندسازی بالاخص برای زنان روستایی	
۹	- عدم اعتماد اجتماعی روستاییان به بخش اجرایی	

بخش	مسائل کلیدی	اولویت
کالبدی	- عدم مشارکت روستاییان با مسئولین	۱۰
	- کاهش میزان اعتماد به مسئولین	۱۱
	- مشکلات راه‌های ارتباطی از قبیل فرسودگی و روکش آسفالت و فقدان شانه به ویژه در جاده‌های روستایی	۱
	- کمبود آب شرب در روستاها که از مسایل بسیار مهم در روستاهای سطح شهرستان است	۳
	- نبود سیستم فاضلاب در اکثر مناطق و بروز مشکل دفع پساب‌های خانگی	۴
	- کمبود امکانات بهداشتی و درمانی در سطح روستا و مراجعه به شهرهای اطراف برای برخورداری از امکانات	۵
	- عدم مقاوم سازی کالبد روستا جهت مقابله با سیل و سایر مخاطرات محیطی	۶
	- مشکلات بهداشت محیط روستا و کمبود امکانات بهداشتی دام‌ها	۷
	- عدم آنتن دهی مناسب تلفن همراه و نبود اینترنت در برخی روستاهای کوهستانی	۸
	- نبود شبکه گاز رسانی در برخی از روستاها	۹
	- مشکلات بهسازی و نوسازی مسکن روستایی	۱۰
	- نبود روشنایی مناسب معابر با وجود زیرساخت‌ها و امکانات ایجاد آن	۱۱
	- کمبود خدمات آموزشی کافی و مشکلات نوسازی مدارس و نهایتاً مهاجرت اجباری روستاییان	۱۲
	- کمبود امکانات فرهنگی مانند کتابخانه‌های عمومی	۱۳
	مدیریتی	- کمبود امکانات ورزشی مانند باشگاه و سالن ورزشی
- کمبود تعاونی‌های مصرف روستایی برای تامین مایحتاج روستاییان		۱۵
- پایین بودن سطح سواد برخی از شوراهای اسلامی		۱
- نبود نهاد دهیاری در برخی از روستاها		۲
- عدم اجرای طرح‌های هادی روستایی و مشکل بازنگری آنها		۳
- بروکراسی اداری در زمینه دامداری و اخذ مجوز فعالیت		۴
- مشکل مالکیت اراضی و اسناد زمین‌های وقفی		۵
- مشکل توزیع کود شیمیایی برای مصارف کشاورزی روستاییان		۶
- محدودیت شرعی دریافت وام		۷
- عدم وجود بازارهای سنتی عرضه محصولات هنری فرهنگی و غذایی به منظور توسعه و بهبود کیفیت صنایع دستی، محصولات بومی و گیاهان دارویی		۱
- کمبود برگزاری همایش‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی در فصول مختلف سال		۲
- آشنایی ناکافی مردم بومی منطقه با صنعت گردشگری و اثرات اقتصادی - اجتماعی و زیست محیطی آن	۳	
- کمبود نیروی انسانی آموزش دیده و متخصص در بخش گردشگری و توسعه خدمات جذب گردشگر	۴	
- ایجاد تضاد بین فرهنگ سنتی در برابر ورود فرهنگ و فناوری جدید توسط گردشگران داخلی و خارجی	۵	
- کمبود برنامه‌های بازاریابی و معرفی جاذبه های گردشگری شهرستان در رسانه‌های ملی، شبکه‌های مجازی، مجلات و روزنامه‌های عمومی و تخصصی	۶	
- کمبود دفاتر خدمات مسافرتی فعال به منظور برنامه‌ریزی گشت‌های گروهی به شهرستان	۷	
- نامناسب بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی مناسب در جهت جذب گردشگران خارجی	۸	
- ناکافی بودن امکانات رفاهی و اقامتی گردشگران در مناطق روستایی در محدوده مورد مطالعه	۹	
- نداشتن ورودی جذاب روستاها برای هدایت گردشگران	۱۰	
- سطح پائین تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری بخش	۱۱	

مآخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

۳- قابلیت‌ها

در این قسمت از گزارش به بررسی قابلیت‌های منظومه خرمدره در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی و مدیریتی و سیاسی پرداخته شده است.

جدول شماره ۱: قابلیت‌های منظومه خرمدره

بعد	قابلیت
اجتماعی	از قابلیت‌های مهم این منظومه بالا بودن نرخ رشد در بعضی نواحی روستایی است.
	در منظومه خرمدره نرخ باسوادی برای مردان ۸۴/۶۳ درصد، نرخ باسوادی زنان ۷۱/۹۶ درصد و نرخ باسوادی کل ۷۸/۴۸ درصد می‌باشد.
	مهارت‌های فردی و گروهی متعدد از پتانسیل‌های بالقوه این منظومه است.
اقتصادی	وضعیت رو به رشد بعد خانوار در بعضی از روستاهای این منظومه
	وجود هفته بازار دام (مال بازار) در شهرستان خرمدره کشت محصول انگور و فراوری آن به شیوه تیز آب و تولید کشمش

قابلیت	بعد
کشت محصولات زراعی متنوع در سطح شهرستان و امکان تنوع آن	کالبدی
نگهداری دام سبک و سنگین در روستاهای دهستان	
دسترسی به آزاد راه تبریز-تهران و قابلیت ایجاد مشاغل خدماتی و تفریحی در پیرامون جاده	
قابلیت های توسعه گردشگری (گردشگری روستایی، اکروتوریسم و ...) با وجود جاذبه های گردشگری و روستاهای هدف گردشگری	
فقدان محدودیت توسعه زمین برای توسعه گردشگری	
امکان توسعه و برندسازی صنعت کفش (کتانی) در سطح شهرستان	
وجود انواع صنایع دستی و محصولات کشاورزی متنوع برای فروش توسط روستاییان	
وجود نیروی کار ارزان در منطقه	
اجرای طرح هادی در بیشتر روستاهای منظومه	
نزدیکی به شهرها و مراکز جمعیتی برخی روستاها و استفاده از امکانات آنها	
داشتن پتانسیل های لازم در خصوص توسعه حمل و نقل کالا و خدمات	
وجود پتانسیل مناسب برای توسعه فعالیت های گلخانه ای	
وجود دامها، مراتع، منابع آب و خاک، منابع تولیدی، جاذبه های گردشگری و آب و هوای مساعد	
گسترش نسبی خدمات عمومی و اجتماعی و بیمه های اجتماعی	محیطی
وجود زمینه مناسب و قابلیت های محدود مورد نظر در اشتغال و بهره گیری مناسب از نیروی کار زنان، کودکان و سالخوردگان در	
فعالیت هایی نظیر بسته بندی و چیدن محصولات	
بهبود وضعیت آموزش در برخی روستاهای منظومه	
بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی در برخی مناطق روستایی با احداث خانه های بهداشت	
سرمایه گذاری در تاسیسات زیربنایی و روبنایی	
امکان توسعه تاسیسات گردشگری به عنوان یکی از راهبردهای توسعه	
عبور جریان آب سطحی در منظومه و وجود منابع آب زیرزمینی مناسب	
گسترده گی اراضی با خاک مساعد کشاورزی	
وجود تنوع ارتفاعی در سطح منظومه	

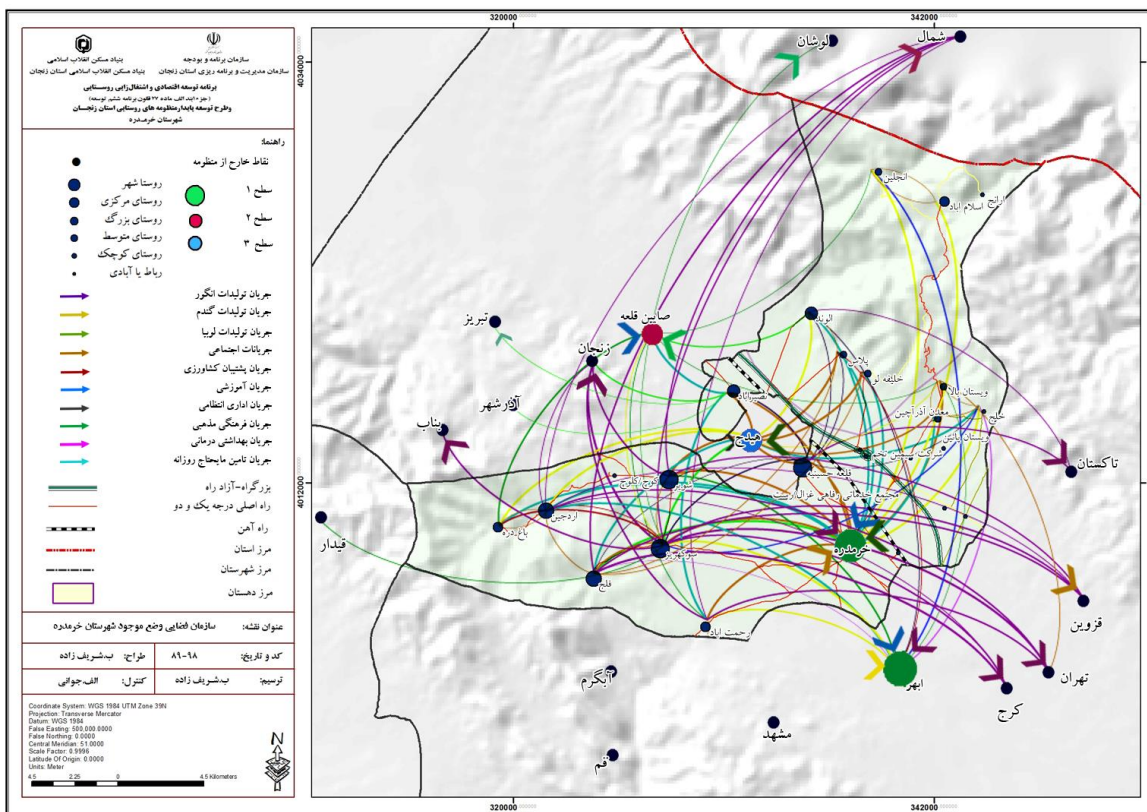
در این قسمت از گزارش به بررسی محدودیت‌های منظومه خرمدره در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی و مدیریتی و سیاسی پرداخته شده است.

جدول شماره ۱: محدودیت‌های منظومه خرمدره

محدودیت	بعد
پایین بودن سطح بهداشت و طول عمر و بالا بودن میزان باروری زنان، همچنین مهاجرت مردان روستایی به شهر	اجتماعی
نسبت روستانشینی این بخش به کل جمعیت منظومه بسیار پایین می‌باشد	
نرخ رشد پایین به‌طور کلی در مقایسه با استان و کشور	
روند افزایشی پیری جمعیت	
مهاجرت جوانان بومی برای اشتغال	
به‌طور متوسط بعد خانوار در روستاهای این منظومه از متوسط روستایی کشور در تمامی دوره‌های سرشماری به‌طور آشکار پایین‌تر می‌باشد.	
نسبت جنسی منظومه خرمدره در مقایسه با نسبت جنسی کشور و استان بالاتر می‌باشد در مقایسه بین نسبت جنسی این منظومه با استان درمی‌یابیم که نسبت جنسی، نسبت به استان به مقدار کمی بالاتر بوده و از نسبت ۱۰۵ فاصله داشته و متعادل نیست.	
نسبت روستانشینی منظومه خرمدره نسبت به روستانشینی کل استان (۳۲/۷۵) حدود ۱۴/۲۴ کم‌تر می‌باشد. با توجه به تعداد کم روستا در منظومه خرمدره پایین بودن جمعیت روستایی این شهرستان در مقابل کل جمعیت، نسبت روستانشینی این بخش به کل جمعیت منظومه بسیار پایین می‌باشد.	
نبود مدارس راهنمایی و مقاطع بالاتر در اکثر روستاهای این منظومه و در نتیجه بازماندن دانش‌آموزان از تحصیل	
وجود ارتفاعات متعدد و کمبود زمین‌های زراعی جهت کشت و زرع	
عدم وجود استراتژی توسعه صنعتی و کشاورزی با برنامه‌های توسعه در منظومه	
عدم توسعه کارخانجات و کارگاه‌های فرآوری محصولات باغی بخصوص در زمینه انگور و وجود محدودیت توسعه باغات از طرف نهادهای دولتی	
فقدان منابع قابل اعتماد در زمینه توسعه بخش‌های اقتصادی	
کمبود صنایع معدنی و فرآوری محصولات استخراجی از معادن فعال این شهرستان	
کم بودن رقابت بین مردم جهت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و صنعت	
پایین بودن سطح درآمد زندگی مردم روستاها	
تمایل نداشتن بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در روستاها	
نبود نگرش اقتصادی به بخش کشاورزی در منطقه	
وجود تصادفات جاده‌ای و ایجاد مشکلات برای دسترسی به روستاهای پیرامون	
فقدان یکپارچگی و ارتباط کالبدی هسته روستایی با بافت پیرامونی منظومه	کالبدی
فقدان و ضعف شبکه حمل و نقل مناسب برای ارسال محصولات کشاورزی و دامداری	
دسترسی نامناسب به لحاظ جاده‌های ارتباطی میان شهری و بویژه روستایی	
کمبود امکانات رفاهی، خدماتی در منطقه	
ضعف امکانات مرکز حوزه‌ها جهت خدمات رسانی به روستاهای پیرامون	
ضعف سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و مرتبط با انرژی برق	
نبود زیرساخت‌های مناسب از قبیل آب، برق، گاز و فاضلاب در برخی مناطق روستایی	
مشکل دفع زباله در برخی مناطق و برهم زدن سیمای روستاها به دلیل رهاسازی زباله‌ها و نخاله‌ها در اطراف روستاها	
کمبود خدمات بهداشتی و درمانی در روستاها	
کمبود امکانات آموزشی و تحصیلی و به تبع آن مهاجرت اجباری به منظور تحصیل دانش‌آموزان	
استفاده از مصالح نامناسب در ساخت مسکن روستایی و امکان تخریب کامل در زمان وقوع بلایای طبیعی	
کمبود کاربری‌های تجاری و بازرگانی در روستاها و اجبار به مهاجرت‌های روزانه برای خرید مایحتاج ضروری	
نبود طرح هادی در برخی روستاها و دشوار شدن برنامه‌ریزی روستایی	

محدودیت	بعد
وجود کاربری‌های بلا استفاده در روستاها و زمینه سازی این کاربری‌های رها شده برای انواع تخلفات اجتماعی	محیطی
کمبود زمین‌های مناسب و با کیفیت برای کشاورزی	
کمبود امکانات تفریحی و خدماتی در روستاها	
عدم تطابق نزولات جوی با فصول مورد نیاز جهت کشاورزی	
استفاده بی رویه از سفره‌های آب‌های زیرزمینی و خطرات ناشی از آن	
عدم بازیافت پسماندهای شهری و روستایی	
خاکی بودن برخی کانال‌ها و نهرهای انتقال آب	
آلودگی‌های ناشی از فعالیت معادن	
خطرات و تهدیدات ناشی از مخاطرات طبیعی شامل سیل، زلزله و رانش تگرگ، صاعقه و...	
هدایت آب‌های الوده به انهار و مسیل‌ها و رودخانه‌ها و سایر منابع آبی	
فرسایش خاک و تخریب مراتع	

۵- ساختار و سازمان فضائی موجود (نقشه)

۶- جمع‌بندی

اهمیت و جایگاه فعالیت‌های اقتصادی در سطح منظومه خرمدره در استان زنجان نشان می‌دهد، شهرستان خرمدره در قسمت جنوبی استان زنجان قرار گرفته، که از شمال به استان قزوین و از شرق و غرب به شهرستان ابهر و از جنوب به شهرستان خدابنده می‌رسد که کوچک‌ترین شهرستان استان زنجان بوده و از طبیعت زیبا و منحصر به فردی برخوردار است. خرمدره، منطقه‌ای کوهستانی-دشتی است که از نظر طبیعت زیباترین باغات میوه را در استان زنجان داراست که به‌همین دلیل به شهرستان خرمدره، نگین سبز استان زنجان نیز می‌گویند. این شهرستان پتانسیل زیادی از لحاظ صنعت و کشاورزی دارد. گروه صنعتی مینو، شرکت شیشه ضد گلوله میرال، سرم‌سازی که از بزرگ‌ترین واحدهای تولیدی شمال غرب کشور است از امکانات بالفعل می‌باشد در این شهرستان قرار دارد. این شهرستان همچنین، دارای معادن با ارزشی می‌باشد که در حال حاضر ۸ معدن سنگ گرانیت و یک معدن مس و سلیس توسط کارشناسان مربوطه فعال می‌باشند. از نظر کشاورزی نیز، اقتصاد شهرستان

خرمدره بر پایه کشاورزی، دامداری و خدمات استوار است. کشاورزی در شهرستان خرمدره به دلیل استعداد فراوان از نظر آب‌های زیر زمینی و خاک‌های حاصلخیز رواج بسیار یافته و شغل اصلی مردم این ناحیه شده است. نوع کشت در این شهرستان آبی و دیمی و محصولات عمده آن گندم، جو، تره بار، انگور، لوبیا، بنشن، زردآلو، سیب و بادام است. این شهرستان قبل از ایجاد راه آهن و جاده ترانزیتی و در کل تبدیل به یک شهر، دهکده خرم، آباد و پر رونقی در ۶ کیلومتری شهر ابهر بود و در امر کشاورزی و زراعت فعالیت داشت، همچنین برای مسافرینی که از جاده ابریشم می‌گذشتند، محل استراحت و تجدید نیرو محسوب می‌شد. از جاذبه‌های بکر و دیدنی این شهرستان می‌توان به باغ‌های وسیع میوه به‌ویژه محمود آباد، جاده بین مزارع داسداران، کوچه باغ‌های قدیمی، جنگل‌های شاه باغی، ارتفاعات همجوار الوند، پلاس و ویستان، روستای کوهستانی انجلین و دریاچه کوچک سدهای خلیفه لو و شویر، مسجد بهمن حجت کاشانی و غار بهمن حجت کاشانی و ... به‌عنوان جاذبه‌های طبیعی و تاریخی اشاره کرد.

به‌طور کلی می‌توان گفت، وضعیت اقتصاد کشاورزی روستاهای این منطقه، متأسفانه در اثر مشکلات موجود روند نزولی به خود گرفته است. به‌طوری‌که جابجایی و مهاجرت‌های گسترده روستاییان به شهرها، کاهش جمعیت جوان روستاها، به‌خصوص در روستاهای کوهستانی، گسترش فقر و بیکاری، عدم امنیت غذایی، قرار گرفتن عمده جمعیت روستایی در حاشیه و مواردی از این دست نشان می‌دهد که در عمل، اهداف حیاتی توسعه مبنی بر افزایش درآمدهای متنوع و پایدار، گسترش اشتغال‌های مولد، و برقراری متعادل‌تر منافع ناشی از رشد در این مناطق و سکونتگاه‌های انسانی به‌دلیل کمبود آب و بروز خشکسالی‌های اخیر موفقیت چشمگیری نیافته است. همچنین، کاهش تولیدات کشاورزی به‌دلیل کمبود آب و استفاده بی‌رویه از منابع آبی و زراعی، باعث برهم خوردن تعادل زیست‌بوم‌های طبیعی و زراعی شده و با کاهش پایداری طبیعت و نظام‌های زراعی، به تزلزل تعادل بوم‌شناختی، اقتصادی و اجتماعی سکونتگاه‌های منطقه ابهر انجامیده و ناپایداری آن‌ها را رقم زده است. لذا، از دلایل عمده ضعف ساختاری سکونتگاه‌های مورد مطالعه در بخش‌های کشاورزی، خدمات و صنعت، مشکلات اقتصادی و درآمدی آن‌هاست و علت به‌وجود آمدن این ضعف اقتصادی در نواحی روستایی نیز نابرابری در تولیدات و فرصت‌های کاری و منابع مالی اندک، نابرابری فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و کشاورزی و انجام سرمایه‌گذاری‌های اندک در بخش کشاورزی و نداشتن تنوع در فعالیت‌هاست، که تبلور آن‌را می‌توان در عدم تنوع مشاغل، پایین بودن سطح اشتغال، پایین بودن میزان تولید و بهره‌وری در بخش کشاورزی، پایین بودن دستمزدها، ناپایداری فعالیت‌های اقتصادی و در نتیجه فقر و عقب‌ماندگی و ناپایداری روستاهای منطقه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی دانست.

ب - تبیین وضعیت هدف (افق برنامه و طرح : ۱۴۰۵ پایان برنامه هفتم)

۱- اهداف

بر مبنای اصول فکری و مباحث نظری مطرح (در گزارش اصلی طرح) اهداف طرح اشتغالزایی روستایی و توسعه پایدار منطقه روستایی خرمدره در ابعاد مختلف قابل طرح و بررسی است. بر اساس ساختار طرح می‌توان در هر کدام از ابعاد مطرح، به بررسی اهداف پرداخت و در نهایت اهداف اصلی را مورد توجه قرار داد. بر این اساس، اهداف مطرح به تفکیک ابعاد به شرح زیر قابل طرح است.

- بعد محیطی

- ✓ حفاظت از منابع تجدید ناپذیر و استفاده صحیح از منابع تجدیدپذیر
- ✓ شناخت ظرفیت تحمل منابع طبیعی موجود در روستاها و حرکت بر اساس آن
- ✓ حفظ تنوع زیست‌محیطی (گیاهان، حیوانات و ...)
- ✓ مدیریت صحیح منابع طبیعی تولید (آب، خاک)
- ✓ مدیریت مخاطرات محیطی (سیل، زلزله، خشکسالی و ...)

✓ کنترل شدید آلودگی‌های مختلف زیست‌محیطی و دفع صحیح زباله‌های تولیدی روستاییان

- بعد اجتماعی

- ✓ بسترسازی و تقویت مشارکت اجتماعی روستاییان
- ✓ افزایش منزلت اجتماعی با تاکید توانمندسازی افراد و گروه‌های هدف
- ✓ حفظ و شناخت هویت اجتماعی
- ✓ تقویت امنیت اجتماعی در نواحی روستایی برای زنان، کودکان و ...
- ✓ ایجاد عدالت اجتماعی با رویکرد عدالت فضایی
- ✓ ارتقاء کیفیت زندگی، سرزندگی و زیست‌پذیری روستاهای منظومه
- ✓ برنامه‌ریزی مطلوبیت برای حفظ و رشد جمعیت روستایی در سطح منظومه

- بعد اقتصادی

- ✓ ترویج کشت جایگزین به جای کشت‌های با نیاز آبی بالا
- ✓ اصلاح الگوی بهره‌برداری کشاورزی
- ✓ اصلاح شیوه‌های تولید در بخش کشاورزی و صنعت
- ✓ ایجاد شبکه‌های تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی
- ✓ تقویت درآمد و اشتغال پایدار روستاییان با رویکرد فضایی
- ✓ تنوع‌بخشی اقتصادی روستاییان
- ✓ ایجاد کسب و کارهای کوچک روستایی
- ✓ تقویت سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در بخش صنعت، کشاورزی و خدمات
- ✓ توسعه ظرفیت‌های گردشگری در منظومه خرمدره

- بعد کالبدی

- ✓ شناسایی محیط‌های امن برای سرمایه‌گذار، زیست و فعالیت
- ✓ تأمین زیرساخت‌های کالبدی اساسی روستاییان
- ✓ تقویت زیرساخت‌های ارتباط فیزیکی (راه‌های بین روستایی، بین شهرستانی) و مجازی
- ✓ رعایت استانداردهای ساخت‌وساز در نواحی روستایی با توجه نقشه‌های کاربری اراضی
- ✓ ایجاد و تقویت توان حفاظتی زیرساخت‌های روستایی در برابر بلایای طبیعی
- ✓ تقویت جریان‌های فضایی با ایجاد زیرساخت‌های لازم و ضروری

- بعد مدیریتی - نهادی

- ✓ نهادسازی مدیریت مشارکتی در بین جوامع روستایی
- ✓ به‌کارگیری تمام حوزه‌های مداخله‌گر در برنامه‌ریزی روستایی به منظور ارزیابی
- ✓ تقویت جامعه مدنی و محلی در مدیریت منظومه خرمدره
- ✓ تفویض اختیار به جوامع مدنی محلی در مشارکت و اجرا، نظارت و پایش برنامه‌ها
- ✓ استفاده از قابلیت‌های انسانی موجود در مدیریت منظومه خرمدره با تاکید بر نخبگان محلی

با توجه به اهداف مذکور در هر کدام از ابعاد و توجه به این نکته که تحقق این اهداف بایستی به شکل یکپارچه اتفاق بیافتد تا بتوان به توسعه پایدار دست یافت، اکنون برخی از اهداف کلان توسعه پایدار روستایی منظومه خرمدره به شرح زیر قابل طرح است.

- ✓ توجه به ظرفیت منابع طبیعی در تولید و اصلاح شیوه‌های تولیدی متناسب با آن.
- ✓ تقویت حکمرانی محلی و خوب در نواحی روستایی در جهت تحقق رویکرد مشارکتی
- ✓ تقویت آگاهی مردم نسبت به ارزش محیط‌زیست و شیوه‌های بهره‌برداری درست از آن.
- ✓ هدایت تولید به سمت تولیدات پایدار دارای ارزش اقتصادی بالاتر و برند و بهره‌وری مناسب‌تر از منابع.
- ✓ ایجاد و تقویت زمینه‌های کسب و کارهای جدید و کوچک و سازگار با توسعه پایدار منظومه.
- ✓ ایجاد و تقویت سازگاری نظام سکونتگاهی و زیرساخت‌های موجود و جدید با محیط‌زیست.
- ✓ ایجاد رویه‌های قانونی و اداری جدید در جهت حضور و مشارکت واقعی تمامی ذینفعان در شناخت، برنامه‌ریزی، اجرا و پایش طرح‌های توسعه منظومه.
- ✓ تقویت و مناسب‌سازی توزیع زیرساخت‌ها، فعالیت‌های اقتصادی، درآمد، خدمات و ... در سطح منظومه در جهت تحقق عدالت فضایی.
- ✓ تقویت تنوع اقتصادی با تأکید بر حفظ تنوع زیستی و افزایش رفاه اجتماعی در زمینه‌های صنعتی، کشاورزی، خدماتی و گردشگری.
- ✓ کنترل آلودگی‌های زیست‌محیطی با هدف افزایش زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در سطح منظومه.

۲- چشم‌انداز

در راستای به انجام رساندن ماموریت‌های توسعه بخش و دست یافتن به رویکردها و سمت‌گیری‌های چشم‌انداز پیشرفت منظومه، با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌های موجود و ضرورت تغییر الگوهای موجود در ابعاد محیطی - بوم شناختی، اجتماعی - اقتصادی و کالبدی یک سناریوی مرجع با مشارکت جامعه محلی و به دنبال آن بیانیه چشم‌انداز بر اساس واقعیت‌ها و با رویکرد آرمان‌گرایانه تدوین گردید که در ذیل این فرآیند تشریح می‌شود:

بعد محیطی - بوم‌شناختی

- ✓ بهره‌برداری منطقی با رعایت حق‌آبه طبیعت بر اصول توسعه پایدار از منابع آبی سطحی و زیر زمینی موجود در منظومه.
- ✓ بهره‌برداری پایدار از مراتع موجود و تأکید بر ظرفیت مراتع.
- ✓ بهره‌برداری پایدار از ظرفیت مناطق کوهستانی و دشتی منظومه خرمدره.
- ✓ حفاظت از پوشش گیاهی منظومه در جهت پایداری زیست‌محیطی و تنوع اکولوژیکی.
- ✓ ایجاد ساختارهای لازم جهت کاهش خطرپذیری سکونتگاه‌ها در برابر سوانح طبیعی.
- ✓ بهره‌برداری پایدار از ذخایر حیاتی محیط‌زیست.

بعد اقتصادی

- ✓ افزایش نرخ اشتغال و کاهش نرخ بیکار در نواحی روستایی منظومه خرمدره.
- ✓ افزایش تولیدات دامی در جهت ایجاد اشتغال پایدار.
- ✓ مکانیزه شدن نظام تولید در بخش کشاورزی و دامی و عبور از نظام تولید سنتی.
- ✓ افزایش تولیدات کشاورزی با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی و قانونی.

- ✓ ایجاد درآمد پایدار برای روستاییان
- ✓ افزایش زمینه‌های ایجاد کسب و کارهای کوچک و خرد روستایی.

✓ ابعاد اجتماعی

- ✓ افزایش نرخ رشد جمعیت متعادل با ظرفیت نواحی روستایی.
- ✓ بازگشت مهاجران به روستاهای موطن خود (رویکرد مهاجرت معکوس)
- ✓ افزایش نرخ باسوادی روستاییان و بهره‌برداران کشاورزی
- ✓ تشویق به افزایش جوانی جمعیت و کاهش پیری
- ✓ افزایش منزلت اجتماعی و کیفیت زندگی روستاییان

– بعد کالبدی

- ✓ دستیابی به ساختار شبکه ارتباطی کارآ.
- ✓ توسعه مساکن بادوام (اسکلتی، بتون‌آرمه و ...).
- ✓ یکپارچه شدن قطعات کشاورزی و افزایش بهره‌وری.
- ✓ توزیع متوازن جمعیت با رویکرد عدالت فضایی.
- ✓ توزیع متوازن خدمات (آموزشی، بهداشتی، بازرگانی و ...).

۳- راهبردها و سیاست‌ها

با عنایت به مهمترین قابلیت‌ها و محدودیت‌های مورد بررسی برای نواحی روستایی هدف طرح، به تعیین راهبردهای توسعه پایدار حوزه‌های منظومه روستایی خرمدره پرداخته می‌شود. در جمع‌بندی از تمامی عوامل مورد بررسی و نظرات ارزشمند کارشناسان علمی، می‌توان پنج راهبرد اصلی را به شرح زیر جهت توسعه پایدار منظومه خرمدره در نظر گرفت که عبارتند از:

- ✓ مدیریت و حفاظت جامع منابع آب
- ✓ توان‌بخشی اقتصاد منظومه با رویکرد تنوع‌بخشی به اقتصادی روستایی و کسب و کارهای کوچک روستایی
- ✓ پیوند فضایی- عملکردی با فضای منطقه‌ای
- ✓ سکونت‌پذیری با رویکرد کیفیت محیطی
- ✓ طرح‌ریزی امکانات و زیرساخت‌های مناسب در نواحی روستایی

نمود و بروز هر کدام از راهبردها و سیاست‌های فوق در منظومه خرمدره با عنایت به تحلیل SWOT که در گزارش اصلی طرح انجام یافته به شرح جدول ذیل است.

جدول راهبردها و سیاست‌های مطرح در منظومه خرمدره

پروژه‌ها	اقدام	سیاست	راهبرد
<ul style="list-style-type: none"> - جلوگیری از حفر هر نوع چاه عمیق و نیمه عمیق - آموزش روستاییان در جهت حفاظت از منابع آب - توسعه سطح زیرکشت محصولات با نیاز آبی محدود - ایجاد آبیاری مکانیزه (قطره‌ای و بارانی) - گسترش کشت گلخانه‌ای به جای مزرعه‌ای - اجرای طرح‌های آبخیزداری و مدیریت آب 	اصلاح دقیق بر برداشت آب‌های زیر زمینی	اصلاح روش‌های بهره برداری از آب	مدیریت و حفاظت جامع منابع آب
	مطالعه و تعیین حق آبه برای رودخانه ابهر رود و سایر رودخانه-		
	های ورودی به منظومه		
	الزام منظومه‌های فرادست به رعایت حق آبه طبیعت و سکونتگاه-		
	های پایین دست		
	اصلاح روش‌های انتقال آب به مزارع	اصلاح آگوی مصرف آب	
اصلاح روش‌های آبیاری			
اصلاح الگوی کشت (کشت جایگزین)			

پروژه‌ها	اقدام	سیاست	راهبرد	
<p>های جاری</p> <p>- ایجاد شبکه فاضلاب شهری و روستایی</p>	اصلاح الگوی مصرف خانگی	تجدید حیات آب مصرفی		
	انتقال دانش آب و آبیاری			
	تغذیه مصنوعی آب‌های زیر زمینی			
	انجام طرح‌های آبخیزداری			
<p>- آموزش روستاییان در جهت تنوع بخشی به اقتصاد روستایی</p> <p>- توسعه مشاغل خدماتی در هفته بازار خرمدره</p> <p>- ایجاد کارگاه‌ها و کارخانجات فرآوری انگور</p> <p>- احداث گرمخانه، سبزه خشک کنی و تولید کشمش</p> <p>- ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی فرآوری محصولات زراعی و باغی</p> <p>- تسهیل قانون و مقررات مرتبط با نیاز حوزه‌های مختلف</p> <p>- ایجاد صنایع فرآوری محصولات لبنی</p> <p>- ایجاد صنایع چرم و کفش</p> <p>- تغییر الگوی کشت به سمت محصولا استراتژیک</p> <p>- ایجاد کارگاه های صنایع دستی و قالی بافی</p>	انتقال دانش فرآوری انگور	تقویت پشتیبانی اقتصادی	<p>توانبخشی اقتصاد منظومه با رویکرد تنوع بخشی</p>	
	تقویت نظام مالی-پولی			
	برگزاری دوره‌های آموزشی-ترویجی تولید کشاورزی و غیر کشاورزی	ایجاد و تقویت صنایع روستایی		
	مطالعه و امکان‌سنجی صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی			
	ایجاد و تقویت صنایع دستی روستایی	تولید محصولات استراتژیک و با بهره‌وری بالاتر با هدایت سرمایه انسانی و مالی		
	تقویت صنایع مرتبط با معدن			
	توسعه اشتغال و جمعیت پذیری سکونتگاه	تولید محصولات استراتژیک و با بهره‌وری بالاتر با هدایت سرمایه انسانی و مالی		بهسازی تولید و فعالیت
	تولید محصولات استراتژیک و با بهره‌وری بالاتر با هدایت سرمایه انسانی و مالی			
	برنامه‌ریزی و توسعه کشت ارگانیک و برند سازی	ایجاد ایستگاه‌های بین راهی جهت عرضه متقیم محصولات متنوع کشاورزی و غیر کشاورزی		تقویت زنجیره تولید تا مصرف
	ایجاد ایستگاه‌های بین راهی جهت عرضه متقیم محصولات متنوع کشاورزی و غیر کشاورزی			
	حذف شبکه واسطه‌گری و دلالی در فروش محصولات تولیدی			
	<p>- مطالعه و امکان‌سنجی طرح های سرمایه گذاری</p> <p>- آموزش روستاییان در زمینه بازاریابی محصولات تولیدی و جذب سرمایه</p> <p>- بازاریابی محصولات تولیدی در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی</p> <p>تشکیل کمیته بررسی و تهیه فهرست شخصیت‌ها، نخبگان، فعالان سیاسی- اداری و سرمایه‌داران منظومه</p> <p>- توسعه صنایع فرآوری مورد نیاز بازار مصرف</p> <p>- اجرای طرح ترسیب کربن با استفاده از دانش بومی روستاییان در جهت حفظ محیط زیست</p> <p>- تنوع بخشی و گسترش دامنه پیوندهای فضایی</p>	جذب سرمایه از مهاجران پیشین		استفاده از ظرفیت‌های مهاجران پیشین
جذب نوآوری و انتقال دانش فنی				
تشکیل کارگروه نخبگان منظومه و مهاجران پیشین		هدف گیری بازار مصرف محلی، منطقه‌ای و ملی		
فرآوری محصولات کشاورزی و ایجاد ارزش افزوده برای آنها				
تحلیل بازار مصرف داخلی، منطقه‌ای و ملی		انتقال دانش فنی		
برندسازی محصولات تولیدی از طریق فرآوری				
انتقال دانش فنی کاشت و فرآوری محصولات با نیاز آبی کم		ایجاد و تقویت پیوندهای فضایی		
تقویت دانش زیست محیطی				
برقراری پیوند های قوی اقتصادی با تاکید بر ایجاد و گسترش تاسیسات فرآوری محصولات				
<p>- مطالعه و طراحی برنامه زمانی مقاوم‌سازی مسکن روستایی</p> <p>- مطالعه و تحلیل سطوح آسیب پذیر سکونتگاه- های منظومه از ابعاد مختلف</p> <p>- شناسایی محدودیت قانونی و اداری در جهت مدیریت مشارکتی</p> <p>- ایجاد دامداری های صنعتی و نیمه صنعتی</p> <p>- تکمیل و بازنگری طرح هادی روستاهای منظومه</p> <p>- ایجاد گروه‌های NGO در زمینه افزایش جذابیت محیطی</p> <p>- آموزش روستاییان در زمینه افزایش کیفیت محیطی و اشتغال پایدار</p>		مقاوم سازی مسکن روستایی	ایمن‌سازی و مقاوم سازی	<p>سکونت‌پذیری با رویکرد کیفیت محیطی</p>
	تحلیل آسیب پذیری سکونتگاه منظومه			
	تغییر ساختار نظام مدیریت فعلی در جهت مدیریت مشارکتی	پایه‌سازی نظام مدیریت مشارکتی		
	تعیین جایگاه اداری مشخص برای مدیریت مشارکتی			
	جذب همپایاری عمومی برای کمک به طرح های عمرانی روستا	بهسازی بافت و کالبد و بهداشت محیط روستا		
	تکمیل طرح هادی روستاهای منظومه			
	جمع آوری فضولات دامی	توسعه اشتغال و درآمد		
	سازماندهی فاضلاب و هرزآب‌های روستاها			
	افزایش جذابیت محیطی درونی برای سرمایه‌های انسانی و مالی با ایجاد صنایع فرآوری			
	ایجاد نهادهای مردم در جهت ترویج کاربرد مناسب نهادهای کشاورزی			
بسیج نهادهای دولتی برای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی برای تقویت اعتماد مردم				

پروژه‌ها	اقدام	سیاست	راهبرد	
<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح راه‌های ارتباطی بین روستایی در سطح منظومه - ایمن‌سازی شبکه آب و فاضلاب - ایجاد جایگاه سوخت روستایی در روستاهای پرجمعیت - ایمن‌سازی شبکه مخابرات و ایجاد اینترنت پرسرعت - ایجاد کلینیک آسیب شناسی و آموزش و ترویج بالابای طبیعی - اصلاح مسیرهای ارتباطی منتهی به مرکز منظومه و طرح ریزی امکانات در پیرامون اتوبان تهران-تبریز 	ایجاد مسیر جدید بین سکونتگاه‌های منظومه	توسعه زیرساخت	<ul style="list-style-type: none"> طرح‌ریزی امکانات و زیرساخت‌های مناسب 	
	گسترش فعالیت‌های بین راه (اتوبان تهران-تبریز)			
	توسعه جایگاه‌های سوخت بین راهی در مسیرهای گردشگری	ایجاد و تقویت اماکن رفاهی و تفریحی		
	ایجاد و توسعه رستوران‌ها و غذاخوری‌های بین راهی			
	ایجاد زمین بازی و اماکن ورزشی در روستاها			
	توسعه خدمات اداری و دولتی			
	تعریف ساختار فرابخشی جهت مدیریت منظومه	توسعه خدمات اداری		
	برگزاری دوره‌های آموزشی دانش افزایی در خصوص مدیریت منظومه			

۴- ساختار و سازمان فضائی هدف (نقشه)

ج - فهرست فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها (متضمن تحقق وضعیت هدف)، پیوست سند.

جدول شماره ۲ :: فهرست فعالیت ها شامل تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرائی
پیوست سند توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستائی

ردیف	عنوان فعالیت (تصمیمات / مصوبات / ...) ۱	دستگاه اجرائی مرتبط	ملاحظات
۱	مدیریت اراضی مربوط به بنیاد مستضعفان به مساحت ۲۵۰ هکتار	جهاد کشاورزی - بنیاد مستضعفان	هدف از اجرای این طرح کمک به توسعه روستایی در بخش کشاورزی است
۲	رفع مشکل آنتن دهی موبایل و تلفن ثابت و تقویت شبکه های تلویزیونی	صدا و سیما - مخابرات - ارتباطات و فناوری اطلاعات	-
۳	تعیین تکلیف اراضی اطراف روستاها توسط اداره منابع طبیعی و در صورت امکان جهت استفاده در فعالیت های کشاورزی و دامداری	اداره کل منابع طبیعی	-
۴	تقویت پیوندهای فیزیکی از طریق احداث راه های بین روستایی و شهری از طریق تسهیل صدور مجوز	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، اداره کل منابع طبیعی اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای	-
۵	تخصیص بهینه اعطای وام های کم بهره (ضامن، بروکراسی اداری، بازپرداخت و ...)	بانک های عامل	-
۶	تسهیل در محدودیت های ایجاد شده از سوی جهاد کشاورزی برای ایجاد کاربری های اقتصادی که نیازمند ساخت ابنیه هستند.	سازمان جهاد کشاورزی	-

۱- فعالیت های ناظر به تصمیمات و مصوبات مقرراتی و اجرائی، زمینه ساز / پشتیبان طرح های سرمایه گذاری و پروژه های عمرانی.

جدول شماره ۳ : فهرست طرح های سرمایه گذاری برای تولید و اشتغالزایی
پیوست سند توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستایی

ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون	میزان اشتغال نفر	محل اجرا نام	کد شعاع عملکردی ۱	کد موضوعی طرح ۲	کد کارآفرین محوری ۳	الویت طرح در سطح بخش ۴	کد دستگاه اجرایی مرتبط ۵	توضیح دارد ۶
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	سبزی خشک کنی			اردجین	خرد / روستا	صنعت	خیر	اولویت سوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	ندارد
۲	تولید جعبه پلاستیکی (جعبه میوه)	۳۰۰۰	۲۰		کلان / بخش	صنعت	خیر	اولویت سوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	ندارد
۳	گردشگری	۱۰۰۰	۱۰		خرد / روستا	خدماتی	خیر	اولویت اول	میراث فرهنگی دهیاری	روستای هدف گردشگری است
۴	پروراندی بره	۳۵۰	۱۵	انجلین	خرد / روستا	کشاورزی	خیر	اولویت اول	جهادکشاورزی	ندارد
۵	پرورش ماهی	۱۰۰۰	۱۰		خرد / روستا	کشاورزی	خیر	اولویت دوم	جهادکشاورزی، شیلات	ندارد
۶	کسب و کار اینترنتی	۲۰۰۰	۲۰	نصیرآباد	متوسط / دهستان	خدمات	خیر	اولویت سوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	ندارد
۷	تولید لوبیا و کاه لوبیا	۱۰۰۰	۱۰		خرد / روستا	صنعت	خیر	اولویت دوم	جهادکشاورزی	ندارد
۸	تولید ادوات کشاورزی	۴۰۰	۲۵	عمیدآباد	کلان / بخش	صنعت	بلی	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت	ندارد

جدول شماره ۳: فهرست طرح های سرمایه گذاری برای تولید و اشتغالزائی
 پیوست سند توسعه اقتصادی، اشتغالزائی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستائی

ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون	میزان اشتغال نفر	محل اجرا نام	کد شعاع عملکردی ۱	کد موضوعی طرح ۲	کد کارآفرین محوری ۳	الویت طرح در سطح بخش ۴	کد دستگاه اجرائی مرتبط ۵	توضیح دارد ۶
۸	شهرک دامپروری	۱۰۰۰۰	۱۰		متوسط / دهستان	کشاورزی	بلی	اولویت دوم	جهادکشاورزی	ندارد
۹	گردشگری و بوم گردی	۱۰۰۰۰	۱۵	قروه	کلان / بخش	خدمات	بلی	اولویت دوم	میراث فرهنگی	ندارد
۱۰	صنایع تبدیلی	۲۰۰۰	۱۵		متوسط / دهستان	صنعت	بلی	اولویت دوم	جهادکشاورزی، سازمان صنعت، معدن و تجارت	ندارد
۱۱	تولید کیف و کفش	۱۰۰۰	۱۲	رحمت آباد	کلان / بخش	صنعت	بلی	اولویت دوم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	دارد
۱۲	فرآوری انگور	۵۰۰۰	۱۵		کلان / بخش	صنعت	خیر	اولویت اول	جهادکشاورزی، سازمان صنعت، معدن و تجارت	دارد
۱۳	سبزی خشک کنی	۵۰۰۰	۱۵	فلج	خرد / روستا	صنعت	خیر	اولویت دوم	جهادکشاورزی	دارد
۱۴	زنپورداری	۵۰۰	۶		خرد / روستا	کشاورزی	خیر	اولویت دوم	جهادکشاورزی	ندارد
۱۵	احداث واحد تولیدی رشته غذایی	۵۰۰	۱۰	شویر	کلان / بخش	صنایع	بله	اولویت اول	سازمان صنعت، معدن و تجارت	-
۱۶	گردشگری و بوم گردی اطراف سد	۶۰۰	۱۵		کلان / بخش	خدمات	بله	اولویت سوم	میراث فرهنگی گردشگری	بله

جدول شماره ۳ : فهرست طرح های سرمایه گذاری برای تولید و اشتغالزایی پیوست سند توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستایی										
ردیف	عنوان طرح	اعتبار مورد نیاز میلیون	میزان اشتغال نفر	محل اجرا نام	کد شعاع عملکردی ۱	کد موضوعی طرح ۲	کد کارآفرین محوری ۳	الویت طرح در سطح بخش ۴	کد دستگاه اجرایی مرتبط ۵	توضیح دارد ۶
۱۷	احداث واحد تولیدی کفش	۸۰۰	۱۳		متوسط/ دهستان	صنایع	بله	اولویت چهارم	سازمان صنعت، معدن و تجارت	بله

۶- توضیحات مربوط به کدهای جدول شماره ۳ : فهرست طرح های سرمایه گذاری برای تولید و اشتغالزایی، مراجعه شود به صفحه ۹ چارچوب.

پیوست جدول شماره ۳ - توضیحات طرح های سرمایه گذاری موضوع کد ۶ جدول شماره ۳		
ردیف	عنوان طرح	توضیحات
۱	کارگاه برش سنگ	به دلیل وجود معدن فراوان در اطراف روستا به عنوان پتانسیل قوی برای انواع کارگاه برش سنگ
۲	تولید کیف و کفش	به جهت وجود افراد ماهر در زمینه دوخت کیف و کفش در روستا که در شرایط فعلی در شهرهای اطراف مشغول کار هستند.
۳	فرآوری انگور	به جهت وجود تولید انبوه انگور در منظومه خرمدره و خام فروش آن یا تیزآب سنتی که صرفه اقتصادی کمتری برای روستاییان دارد.
۴	سبزی خشک کنی انگور	به دلیل اینکه اکثر روستاییان انگور را به صورت سنتی تیزآب کرده و به صورت کشمش سیاه می فروشند، که قیمت آن پایین است ولی کارگاه های سبزه خشک کنی هم در زمان و در هزینه صرفه جویی کرده و محصولی صادراتی تولید می کند.
۵	بوم گردی	در روستای شویر به دلیل وجود سد شویر و پتانسیل بوم گردی اطراف سد، ایجاد امکانات بوم گردی در این طرح پیشنهاد می شود که در کنار آن اشتغالزایی متعدد می تواند اتفاق بیفتد.
۷	تولید کفش	در روستا شویر به دلیل وجود افراد ماهر در این زمینه یک واحد تولیدی به مدیریت آقای مولایی پیشنهاد می شود.

جدول شماره ۴ : فهرست پروژه های عمرانی
پیوست سند توسعه اقتصادی، اشتغالزایی و طرح توسعه پایدار منظومه های روستائی

ردیف	عنوان پروژه	عنوان فصل	عنوان برنامه	اعتبار مورد نیاز میلیون ریال	محل اجرا نام روستا	دستگاه اجرایی	کد شعاع عملکردی ۱	الویت طرح ۲	میزان اشتغال نفر در دوران		توضیح جدارد ۳
									ساخت	پردازه بهره	
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۲	ایجاد دکل های شبکه موبایل و تقویت تلفن ثابت توسط مخابرات و تقویت اینترنت و خودپرداز	زیرساختی	فناوری ارتباطات و اطلاعات	-	-	ارتباطات و فناوری اطلاعات	کلان / بخش	اولویت اول			
۳	تهیه طرح هادی روستایی برای روستاهای فاقد طرح هادی	زیرساختی	تهیه و اجرای طرح هادی روستایی		روستاهای الوند، پلاس، خلیفه لو، آرانج، خلج، ویستان بالا و پایین، باغ دره و کلوچ	بنیاد مسکن		اولویت اول			
۴	بازنگری طرح هادی در جهت کاهش محدودیت کاربری اراضی پیرامون روستاها	زیرساختی	بازنگری طرح هادی و اعمال تغییرات ایجاد شده در روستا در طرح		الوند، پلاس، خلیفه لو، اسلام آباد، آرانج، انجیلین	بنیاد مسکن		اولویت دوم			
۵	تامین آب آشامیدنی برای روستاهای فاقد آب شرب	زیرساختی	تامین آب شرب روستایی		خلج و اسلام آباد	شرکت آب و فاضلاب	متوسط / دهستان	اولویت اول			
۶	تامین برق جهت ایجاد روشنایی در معابر روستاهای	زیرساختی	تامین و بهبود برق معابر روستایی		-	اداره برق	متوسط / دهستان	اولویت اول			

			اولویت اول	متوسط/ دهستان	اداره راه و شهرسازی	سطح شهرستان ۲۵ کیلومتر آسفالت ریزی		بهبود آسفالت، زیرسازی و آسفالت راه‌های خاکی	زیرساختی	بازسازی آسفالت راه‌های بین روستایی و آسفالت کردن راه-	۷
			اولویت دوم	متوسط/ دهستان	-	آرانج، کلوج، خلج، ویستان بالا		احداث مدارس حداقل در مقطع ابتدایی	خدماتی- عمرانی	احداث مدارس در روستاهای فاقد امکانات آموزشی	۸
			اولویت دوم	متوسط/ دهستان	-	کلوج، خلج و ویستان بالا		احداث خانه بهداشت برای تامین حداقل مسایل بهداشتی	خدماتی- عمرانی	احداث خانه بهداشت برای روستاهای فاقد خانه بهداشت	۹

د- نحوه اجرا، نظارت و بازرنگری سند

هدف: نظارت و ارزیابی پروژه‌های عمرانی استان (استانی، ملی و بهره‌برداری شده) به منظور ارتقای سطح کیفی پروژه‌ها به کیفیت قابل قبول با لحاظ نمودن مدیریت زمان اجرای پروژه‌ها و تخصیص بهینه منابع مالی.

۱- سازمان اجرائی سند: این سازمان زیر نظر کمیته برنامه ریزی شهرستان فعالیت می نماید. تشکیلات این سازمان با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه ریزی و اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان زنجان در شورای برنامه ریزی و توسعه استان به تصویب خواهد رسید.

۲- نظارت بر اجراء: در قالب چارچوب های مقرر از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان، اجرای اسناد بخش ها توسط اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی نظارت و رصد خواهد شد. نتایج نظارت در مقاطع ۶ ماهه به شورای برنامه ریزی و توسعه استان گزارش خواهد شد.

۳- دامنه کاربرد: کلیه پروژه‌های عمرانی با اعتبار بالای یک میلیارد ریال در سطح شهرستان‌های استان که اعتبار آنها در قالب طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تامین و پرداخت می‌شود.

- تبصره: پروژه‌های زیر یک میلیارد ریال، توسط کمیته نظارت شهرستان با مسئولیت فرمانداری آن شهرستان ارزیابی می‌شود.

۴- شرح عملیات:

- ۴,۱. دریافت لیست پروژه‌های مورد بازدید در شهرستان از طریق سامانه استانی نظارت بر طرح‌های عمرانی؛
- ۴,۲. اولویت‌بندی اعتباری پروژه‌ها (پروژه‌های با اعتبار زیر و بالای یک میلیارد تفکیک ریال در سطح شهرستان)؛
- ۴,۳. انتخاب پروژه‌های قابل بازدید (احدائی، اولویت‌دار، اعتبار بالای یک میلیارد ریال) و حذف سایر پروژه‌ها از لیست بازدید؛
- ۴,۴. بروزرسانی اطلاعات موردنیاز پروژه‌های منتخب از طریق سامانه استانی نظارت بر طرح‌های عمرانی؛
- ۴,۵. تهیه برنامه زمانبندی برای بازدید از پروژه‌ها (به دهستان)؛
- ۴,۶. اعزام کارشناسان نظارت به دهستان موردنظر و برگزاری جلسه هماهنگی در فرمانداری آن شهرستان برای انجام هماهنگی؛
- ۴,۷. سازماندهی اعضای کمیته نظارت شورای فنی متشکل از نمایندگان استانداری و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی در قالب ۳ اکیپ؛
- ۴,۸. انجام بازدید از پروژه‌ها و تکمیل فرم‌های مربوط؛
- ۴,۹. جمع‌بندی و استخراج نتایج بازدید بر اساس شاخص‌های ارزیابی؛ و
- ۴,۱۰. ارائه نتایج بازدید در جلسه شورای فنی یا شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و بحث و بررسی موارد.